

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.

Директор на Филиал Шумен

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”- Варна

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в област 7 „Здравеопазване и спорт”; професионално направление 7.4, Обществено здраве 7.1., научна специалност „Управление на здравните грижи”.

Предвид решение от заседание на Факултетния съвет на Факултет „Обществено здравеопазване“ към МУ-Варна по протокол №157/16.12.2020 г., и със Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-39/25.01.2021г. съм определена за член на НЖ, а на основание Протокол №2/21.01.2021 съм избрана да дам становище, относно дисертационния труд на тема: **„Съвременната акушерка в екипа за интензивни неонатални грижи - образователни аспекти, компетенции и роля ”**, за присъждане на ОНС „Доктор“ на асистент **Славена Тодорова Илиева**, в Катедра „Здравни грижи” на Факултет по обществено здраве, докторант в редовна форма към Катедра „Здравни грижи” в Медицински университет - Варна. Научен ръководител: проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н. и научен консултант проф. д-р Емилия Христова, д.м.

Представени са всички необходими документи, предвидени в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на научния състав в Медицински университет - Варна.

1. Оценка на актуалността на темата

Дисертационният труд на ас. Славена Илиева е изключително актуален във времето когато се търсят подходи за пълно удовлетворяване на потребностите на пациента и всички лечебни заведения съществуват в конкурентна среда. Ролята на акушерките постоянно нараства и често пациентите оценяват престоя си в болничното заведение, вземайки предвид и взаимоотношенията със здравните професионалисти - медицински сестри, акушерки и др., които са оказвали здравни грижи. Добрата подготовка на акушерките е от съществено значение за осигуряване на високо качество на грижите за най-малките пациенти. Основната дейност на неонатологичната акушерка е полагането на първите грижи след раждането.

Според редица епидемиологични проучвания през последните години се наблюдава повишаване на дела на рисковите новородени. Смъртността при тези деца в значителна степен формира неонаталната детска смъртност, а тя е основен демографски показател, който характеризира качеството, структурата и организацията на неонатологичната помощ в съответното лечебно заведение.

Докторантката оценява, че оказването на интензивни неонатални грижи поставя проблеми от най-различен характер, за решението на които от значение е прилагането на комплекс от грижи, които може да предостави акушерката: Тя притежава компетентност,

през първите „ПЕТ златни минути“ да направи преценка на риска за новороденото и това да предопредели обема на акушерските грижи, като рутинни, специални или интензивни; активно съдейства на лекар, по време диагностично-терапевтичните процедури. Комуникативните ѝ умения са от изключително значение при общуване и обучение на родители на рискови новородени за последващи грижи след изписване. В интензивните отделения твърде често медицинският екип се сблъсква със състояния, застрашаващи живота и здравето на пациентите. Това изисква освен базови знания и умения, притежаване на личностни качества, гъвкавост и адаптивност.

Актуалността на темата кореспондира с трудностите както към лечението, така и изграждането на партньорски отношения с родителите, които трябва да приемат реалността и да сътрудничат на медицинския екип, след като получат знания и умения за оказване на грижи за собственото си дете. Докторантката разкрива възможности, в които могат да бъдат въввлечени специално подготвени акушерки, които могат да допринесат за облекчаване на този бавен и сложен процес, засягащ най – малките пациенти и тяхните родители. В търсене на оптимални възможности как да бъдат подкрепени авторката предлага иновативни подходи като доказва и анализира ролята на акушерката в този процес.

Сериозността и актуалността на проблема е мотивирал изследователският интерес на докторантката за неговото проучване и успешно прилагане чрез създаването на благоприятна среда за обучение на родителите и перманентно консултиране. Позиционирането на семейна стая за осъществяване на „Кенгуру грижа“ осигурява възможности за активно участие на родителите в рутинните грижи за децата им, подпомага поддържане на по-близък контакт майка-дете и позволява обучение на родителите в последващите грижи, извън лечебното заведение.

В този смисъл избраната тема на дисертационния труд е важна, актуална, малко изследван е проблемът, който разглежда авторката и може да бъде ценно методично ръководство за акушерките и болничния мениджмънт. Дисертационният труд научно доказва всички визирани аспекти на необходимостта от професионализация на акушерката и може да промени съществуващата практика на акушерките, работещи в отделенията по интензивна неонатология.

2. Оценка на резултатите

Авторката е формулирала ясно целта на дисертационния труд и са поставени девет задачи за постигането ѝ. Определени са три хипотези. За доказване на целта на дисертационното проучване ас. Илиева е приложила комплекс от изследователски методи, които гарантират достоверност на резултатите и извършване на обстоен анализ на проучваните въпроси: *документален метод, социологически - анкетен метод, стандартизирано интервю с експерти, метод на SWOT анализ, експериментален метод.*

Прецизно е представен дизайнът на проучването и критериите за подбор на пациентите в експерименталната група. В проучването участват общо **241** респонденти, разпределени в три групи:

- **Първа група** – акушерки/медицински сестри, работещи в неонатологични отделения (n=104);
- **Втора група** – експерти – лекари, работещи в неонатологични отделения (n=40);

- *Трета група – родители* (майка или баща) на деца в риск, настанени в интензивно неонатологично отделение (n = 97)

Проучването е осъществено в Интензивно Неонатологично отделение/сектор към: СБАГАЛ „Проф. д-р Д. Стаматов“ – гр. Варна, МБАЛ „Св. Анна“ – гр. Варна; МБАЛ Шумен АД; МБАЛ „Д-р Иван Селимински“ АД – гр. Сливен; МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов“ АД – гр. Велико Търново; УМБАЛ „Канев“ АД – гр. Русе.

Ас. Илиева е извършила изследователската дейност в пет етапа, като е приложен собствено разработен инструментариум.

Прегледност на методиката създават и стъпките за провеждане на експеримента, както и схематично представеният дизайн на провеждане на същия. Поради многообразието от понятия, които често се използват еднозначно, но се различават в съдържателен аспект по смисъл, авторката е представила понятиен апарат и част от основните възприети понятия.

В интензивните отделения твърде често медицинският екип се сблъсква със състояния, застрашаващи живота и здравето на пациентите. Това изисква освен базови знания и умения, притежаване на личностни качества, гъвкавост и адаптивност. Докторантката изследва мнението на лекари и здравни професионалисти относно най-важните критерии, на които трябва да отговарят акушерките, работещи в ИНО и на тази база разработва *Модел на съвременната акушерката, работеща в ИНО*. Чрез проучването ас. Илиева доказва, че университетското образование осигурява знания и умения на акушерките за работа в Интензивно неонатологично отделение (58%). Техните компетенции са високо оценени от експертите (75%). Установено е положително отношение за включване на здравните специалисти във форми за продължаващо обучение (експерти - 100%, акушерки - 90,4%). Водещите качества сред акушерките, необходими за работа в интензивни отделения са уменията за работа при спешни състояния (87,5%) и чувство за отговорност (42,5%).

В неонатологичната практика липсва официално утвърдена документация (протоколи), описваща работата на акушерките. Налице са проучвания в областта на интензивната терапия, които са изследвали необходимостта от въвеждане на такава документация за унифициране на дейностите и повишаване качеството на здравните грижи. Ас. С. Илиева е проучила, какви са нагласите на акушерки и експерти, относно въвеждане на разработен за целта на дисертационното проучване Протокол за интензивни неонатологични грижи, описващ последователни действия при специфични манипулации (напр. сурфактант терапия, реанимация на дете в риск и др.). Според мнението на респондентите е осъзната необходимостта от въвеждане на унифицирана документация в ИНО - Протокол (акушерки - 74%, експерти - 85%), което е предпоставка за намаляване риска от грешки и по-голяма сигурност на работното място. След проведения експеримент акушерките (78,6%) и експертите (100%) категорично заявяват необходимост от документиране дейностите на акушерката в ИНО. Предложеният Протокол за целите на научния експеримент е основа за разработване на протоколи за интензивни неонатологични грижи в практиката на акушерката.

Кенгуру грижата (КГ) е една от концепциите в иновативната неонатологична практика, която плавно навлиза в страната. Понастоящем, благодарение на множество световни проучвания е доказано, че прилагането на КГ има редица предимства както за

детето, така и за майката. По време на хоспитализацията на новородените в Интензивно неонатологично отделение изключително голяма роля играе семейството. Проведеното проучване сочи, че родителите изразяват необходимост да бъдат обучавани в последващите грижи за новороденото, приоритетно от акушерка (73,2%).

Ас. С. Илиева обсъжда позициониране на семейна стая в родилно отделение за осъществяване на „Кенгуру грижа“, която би осигурявала възможности за активно участие на родителите в рутинните грижи за децата им. Чрез проведеното проучване е установена положителна нагласа за позиционирането на семейна стая за приложение на концепцията „Кенгуру грижа“ (родители – 71,1%, експерти - 70%, акушерки – 60,6%). Една от задачите на проучването е да се открият иновациите в неонатологичната практика, като източник за обучение на родители, чрез проучване и анализиране мнението на акушерки и експерти, работещи в интензивно неонатологично отделение и родители на рискови новородени. Родителите изразяват готовност за включване в рутинните грижи за новородените по време на хоспитализация (77,3%), което е основание за подобряване на връзката родител-дете и внасяне на повече увереност и спокойствие. За съжаление методът „Кенгуру грижа“ е малко известен за родителите, участвали в проучването (25,8%).

Раждането на дете в риск е стрес за цялото семейство. Акушерката заема централна роля в общуването с родителите и предоставянето на здравни грижи за детето по време на хоспитализация и след изписването му от лечебното заведение. Прави много добро впечатление изработената от авторката **нагледна схема**, описваща поредността от действия в грижите за рисково новородено - от раждането до изписване от лечебното заведение. На тази база е собствено разработената **Информационна брошура за родители на рискови новородени**. Целта на авторката е по достъпен начин да се повиши информираността на родителите, относно предимствата на концепцията „Кенгуру грижа“ и да се улесни работата на акушерката в практиката.

Прилагайки собствен опит и съобразявайки се с нормативно разписаните дейности, които акушерката има право и компетенции да извършва ас. С. Илиева разработва **Протокол за приложение на Сърфактант терапия**, който може да бъде внедрен в практиката на акушерката.

Чрез проведен експеримент Протоколът е приложен в продължение на един месец, а след приключване на експеримента е проведено проучване, относно ефективността му и необходимостта от унифициране на грижите, чрез внедряване на специфична документация в ИНО. Анализът и интерпретацията на получените резултати показват какво отражение има проведения експеримент върху мнението на двете групи респонденти, относно ефекта от внедряване на протоколи в практиката. Направен е сравнителен анализ на отговорите на акушерките, работещи в СБАГАЛ преди и след експеримента. Експертите ясно са осъзнали ползата от внедряване на Протокол в ИНО, като преди експеримента са посочили, че той би довел до намаляване риска от грешки по време на работа (62,5%). След приключване на експеримента мнението им се обединява и е категорично положително (100%). При акушерките също се наблюдават подобни резултати (преди експеримента - 64,3%, след - 78,6%). Идентични са отговорите на експертите относно улесняването на работния процес, вследствие от Протоколите (преди експеримента - 50%, след - 87,5%). Акушерките са били по-убедени в това мнение

преди провеждането на експеримента (85,7%). Ас. Илиева допуска, че допълнителната документация и необходимостта от внедряване на иновации смущава акушерките и предполага допълнителни задължения.

На базата на проучената литература, резултати от собствено проучване, проведен експеримент и направен SWOT анализ ас. **Славена Илиева** прави 11 извода, които са ясно и точно формулирани.

Направени са **ПРЕПОРЪКИ** към Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи, към медицинските университети и към болничното управление. Оценявам полезността на препоръките и към МЗ, относно *създаване на единен национален регистър на недоносените деца* и към Българска асоциация по Неонатология, насочен към *разработване на национална програма за проследяване и превенция на настъпили усложнения при недоносените деца*.

Дисертационният труд съдържа 180 стандартни страници и е умело структуриран в пет глави. Постигнат е добър баланс между отделните му части. Включва 57 фигури, 24 таблици и 6 бр. приложения. Библиографският списък включва 240 литературни източника, от които 132 са на кирилица, 93 на латиница и 15 интернет източника. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от разширен катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи“ към Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“, гр. Варна, на 11.12.2020 г.

3. Оценка на приносите

Приемам резултатите от научното проучване, формулираните изводи и препоръки на базата на които могат да бъдат очертани приноси с теоретичен и практико - приложен характер.

С теоретичен характер

1. Направен е исторически преглед на възникването и развитието на Неонатологичната практика.
2. Проучен е международен опит относно оказване на интензивни неонатологични грижи и прилагане на метода „Кенгуру грижа“.
3. В теоретичен аспект е обоснована необходимост от допълнително разширяване на компетенциите на акушерките, работещи в ИНО.
4. Проучени са готовността, нагласите и мотивацията на акушерките за осъществяване на интензивни неонатологични грижи за рискови новородени.
5. Направен е SWOT анализ за „Кенгуру грижа“ и професионализацията на акушерката в ИНО.
6. Описана е професионалната компетентност на акушерката, готовността и нагласата ѝ за работа в ИНО.
7. Разработен е Модел на съвременната акушерката, работеща в ИНО.

С практико-приложен характер

1. Предложен е собствено разработен Протокол за интензивни неонатологични грижи при НРДС и приложение на Сърфактант терапия;
2. Проведен е експеримент чрез внедряване на Протокол за интензивни неонатологични грижи в практиката на акушерката. В резултат на проведения експеримент се установи необходимост от внедряване на унифицирана документация (протоколи) в работата на акушерката в ИНО.
3. Предложен е нов подход за включване на родители в грижите за новороденото по време на хоспитализация и позициониране на семейна стая за осъществяване на „Кенгуру грижа“.
4. Разработена е информационна брошура за родители на рискови новородени, относно прилагане на концепцията „Кенгуру грижа“

4. Критични бележки и препоръки към дисертационния труд

Ас. **Славена Илиева** покрива напълно приетите от МУ-Варна изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, чрез разработения дисертационен труд, който е достатъчен по обем, може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси. Приемам и положително оценявам и представения автореферат, който в структурно отношение представя съществените моменти от разработения дисертационен труд. Портфолиото на докторантката включва 4 пълнотекстови публикации във връзка с дисертационния труд – две, от които са публикувани в специализирани национални издания, две публикации са отпечатани в сборник, от които едната е в чужбина, с което се надхвърлят изискванията за ОНС „Доктор“. На посочените публикации ас. Илиева е първи автор. Нямам критични бележки.

Считам за необходимо да споделя личните си впечатления от докторантката. Познавам много добре ас. **Славена Илиева** от времето когато тя беше студентка в магистърската програма по специалност „Управление на здравните грижи“ в МУ Варна. В последствие имам впечатления от работата ѝ като асистент в Катедрата по „Здравни грижи“ в МУ Варна и съм изключително удовлетворена от нейното израстване. Тя е силно мотивирана и успешно се утвърждава като преподавател на бакалаври от специалност „Акушерка“. По характер е тиха, коректна, притежава умения за работа в екип, задълбочена в проблемите по които работи, инициативна и отзивчива към колегите и уважавана от студентите. За мене, като научен ръководител, беше истинско удоволствие да предам опита си, тъй като Славена показва изключителна работоспособност, задълбоченост и стриктност в научната си дейност. Считам, че натрупаният опит в практиката и преподаването са дали възможност тя да оцени правилно съществуващите проблеми, които стоят за решаване пред акушерското съсловие и с присъщата и деликатност да потърси адекватни решения за повишаване качеството на здравните грижи и повишаване имиджа на професията.

В заключение: Въз основа на професионалното развитие, научните и учебно-преподавателски постижения и съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, правилника към него и правилника за развитие на академичния състав в МУ - Варна, **убедено давам положително становище и предлагам на уважаемото Научно жури докторантката ас. Славена Тодорова Илиева да придобие ОНС „Доктор“ по специалност „Управление на здравните грижи“.**

01.03. 2021г.

проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н